

בס"ד. שיחת ש"פ נח, ב' דר"ח מרחשון, ה'תשכ"ד.

בלתי מוגה

א. ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹ אודות הפרשיות נח ולך-לך: בפרשת נח מדובר אודות המבול, ולכן הרי זה שבוע אפרורי ("קאָלאַמוטנע"), אבל סוף השבוע הוא שמח, כיון שבסוף הפרשה מדובר אודות לידת אברהם אבינו; ואילו השבוע של שמחה אמיתית הוא השבוע דפרשת לך-לך, כיון שבכל ימי השבוע "חיים" עם אברהם אבינו. ובהקדם ענין כללי בנוגע לפרשיות התורה:

מחד גיסא — ישנה חלוקת הפרשיות באופן שכל פרשה היא בפני עצמה, ובין פרשה לפרשה יש הפסק של ט' אותיות², ועד להפסק ד' שיטין שבין ספר לספר³, והיינו, שגם הפסק הפרשיות הוא ע"פ תורה, וכמאמר רז"ל⁴ "כל פרשה דפסקה משה רבינו פסקינן, דלא פסקה משה רבינו לא פסקינן" (נוסף על חלוקת הפסוקים — "כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן ליה"⁵).

ולאידך גיסא — כיון שהתורה כולה ניתנה מ"ה' אחד", אחדות הפשוטה, הרי מובן, שגם בתורה ישנו ענין האחדות, ולכן יש גם קשר ושייכות בין פרשיות התורה למרות היותן חלוקות זמ"ז.

ולדוגמא בנדו"ד — שגם בפרשת נח, הנה בסוף הפרשה, ש"הכל הולך אחר החיתום"⁶, מדובר אודות לידת אברהם אבינו, שאודותיו מדובר בפרשת לך-לך.

וענין זה מודגש גם בחלוקת הפרשיות לשבתות השנה, שאף שבכל שבת קורין פרשה אחת, הנה בשבת זה עצמו מתחילין לקרוא הפרשה הבאה, וכבנדו"ד, שבשבת פרשת נח מתחילין לקרוא פרשת לך-לך.

ב. המשך השיחה, ע"ד החילוק בענינו של אברהם גופא בין פרשת נח לפרשת לך-לך בשייכות להכנה למתן-תורה שהתחילה על ידו⁷ —

(1) סה"ש תש"ב ע' 30. נעתק (בקיצור) (4) ברכות יב, ב.
 ב"היום יום" ג חשון. (5) מגילה כב, א.
 (2) רמב"ם הל' ס"ת פ"ז ה"י. (6) ברכות יב, א.
 (3) ב"ב יג, סע"ב. רמב"ם שם ה"ז. (7) החל מלידתו, כדאיא במדרש (ראה ב"ר
 פ"ב, ג) ש"עד אברהם ה' העולם משתמש פ"ב, ג) ש"עד אברהם ה' העולם משתמש

נכלל בשיחה שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁸, ונדפסה בלקו"ש חט"ו ע' 83 ואילך.

ג. וע"פ הידוע שכל עניני התורה הם הוראה, תורה מלשון הוראה⁹, הרי מובן, שענין זה הוא לא רק בנוגע לחלק השמח שבפרשה, סיום הפרשה, שבה מדובר אודות לידת אברהם, אלא גם בנוגע לחלק ה"אפורי" ("קאָלאַמוטנע") שבפרשה — שהוא החלק העיקרי בפרשה — שבו מדובר אודות ענין המבול.

ולהעיר, שאכן מצינו שלמדים כמה ענינים מפרשה זו, ולדוגמא: (א) "לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר¹⁰ מן הבהמה הטהורה ומן הבהמה אשר איננה טהורה"¹¹, (ב) "עכו"ם ששבת חייב מיתה, שנאמר¹² ויום ולילה לא ישבותו"¹³; אבל, לימודים אלו הם מענינים פרטיים שנזכרו בפרשה, ובשבילם אין צורך בכל אריכות הסיפור ע"ד ענין המבול. ועכצ"ל, שנוסף על הוראות פרטיות הנ"ל, יש הוראה גם מכללות סיפור הפרשה אודות ענין המבול.

וצריך להבין: מהי ההוראה שיכולים אנו ללמוד מכללות ענין המבול?!

ובפרט שהמבול הי' דבר חד-פעמי, ולא יהי' פעם נוספת, כפי שהבטיח הקב"ה — וכפל הדבר לשבועה — ש"לא אוסיף גו' ולא אוסיף גו"¹⁴, כך, שלא שייך לומר שיש צורך בהוראה כיצד להתנהג אם יהי' מבול בעולם.

ד. ויובן ע"פ הביאור של רבינו הזקן — שהשנה היא שנת המאה וחמישים להסתלקות-הילולא שלו — בתורה אור¹⁵, בד"ה מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, ש"מים רבים הם כל טרדות הפרנסה והמחשבות

9 ראה זח"ג נג, ב. רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). ועוד.

10 פרשתנו ז, ב.

11 פסחים ג, א.

12 פרשתנו ח, כב.

13 סנהדרין נח, סע"ב.

14 פרשתנו שם, כא ובפרש"י (משבועות

לו, א).

15 ריש פרשתנו (ח, ג).

באפילה, כיון שבא אברהם התחיל להאיר", והיינו לפי שאצל אברהם הי' הגילוי ש"הציץ עליו בעל הבריה" (שם רפ"ט) — שזהו ע"ד כללות החילוק שבין קודם מ"ת (אפילו אצל האבות) ולאחרי מ"ת, שקודם מ"ת היתה העבודה מצד הנבראים, ואילו במ"ת נמשך הגילוי מלמעלה, וכמשנ"ת לעיל (ד"ה להבין כו' שדורות הראשונים כו' לא זכו לתורה, דמוצאי יוה"כ"פ (לעיל ע' 36)).

8 בשילוב שיחת ש"פ בלק שנה זו.

שבעניני עוה"ז כו' ("שנקראים מי נח"), ועכ"ז לא יוכלו לכבות את האהבה, שהוא בחי' האהבה המסותרת שיש בכל נפש מישראל וכו'".

והענין בזה — שישנה האהבה העצמית דבנ"י להקב"ה, שבאה מצד האהבה העצמית דהקב"ה לבנ"י, כמ"ש¹⁶ "אהבתי אתכם אמר ה'", ולכן, הנה אע"פ שמצד ענין הבחירה יכול יהודי לדמיין לעצמו ("אינרעדן זיך") שחיותו וקיומו תלוי ביגיעת וטרדת הפרנסה וכו', שהו"ע ה"מים רבים", מ"מ, "לא יוכלו לכבות את האהבה".

ולא רק באופן שסוכ"ס "לא ידח ממנו נדח"¹⁷ — שהרי ענין זה יכול להיות לאחרי זמן רב, "בגלגול זה או בגלגול אחר"¹⁸, ובינתיים יאבד הזמן ד"מים יוצרו גו"¹⁹ — אלא באופן שמצד האהבה שבו הרי הוא מתגבר על ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה, ומקיים את הציווי "בא גו' אל התיבה"²⁰, להיכנס בתיבות התורה והתפלה²¹, ולמלא את רצונו של הקב"ה. זוהי כללות ההוראה שלמדים מענין המבול — שהרי בכל הזמנים ישנו ענין "מי המבול" ברוחניות, שהו"ע ה"מים רבים" דטרדות הפרנסה וכו', וכל אחד מישראל צריך לקיים את הציווי "בא גו' אל התיבה", מבלי להתפעל מה"מים רבים", בידעו ש"לא יוכלו לכבות את האהבה".

ה. ועוד הוראה עיקרית בזה — שההנהגה צריכה להיות באופן אחר מכמו שהי' בזמנו של נח:

בזמנו של נח — הנה ההצלה שע"י התיבה היתה רק אצל נח ובני ביתו (אשתו ובניו ונשי בניו) שנשארו בשלימות, אבל לא בנוגע לכל העולם שמסביבם, שלכן, הנה לאחרי המבול הוצרך להיות "עולם חדש", וכמאמר רז"ל²² בנוגע לנח: "ראה עולם חדש";

ואילו עתה — לאחרי הבטחת הקב"ה "לא אוסיף וגו'" — הנה ע"י ההנהגה ד"בא גו' אל התיבה", מציל יהודי לא רק את עצמו, אלא גם את הסביבה כולה והעולם כולו.

ו. ובענין זה למדים גם מהחילוק שבין נח לאברהם — שזהו

(16) מלאכי א, ב.
 (17) ע"פ שמואל"ב יד, יד. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג. תניא ספ"ל ט.
 (18) תניא שם.
 (19) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 273. וש"נ.
 (20) פרשתנו ז, א.
 (21) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות ס"ח ואילך. וש"נ. וראה גם תו"א שם ט, א.
 (22) ב"ר פ"ל, ח.

כללות החילוק שבין תהו לתיקון²³, כמובן מזה ש"שני אלפים תורה" שלאחרי "שני אלפים תהו" התחילו מאברהם אבינו²⁴ — שנח לא התפלל ולא ביקש רחמים על דור המבול (ולכן נקראים מי המבול על שמו: "מי נח"), ואילו אברהם התפלל וביקש רחמים גם על אנשי סדום²⁵.

והענין בזה:

ענינו של אברהם אבינו — שעל ידו התחילה ההכנה למ"ת, ועאכו"כ כפי שנפעל לאחרי מ"ת — ש"התחיל להאיר"²⁶, והיינו, שלא תהי' ההנהגה באופן שמציל את עצמו בלבד, "א צדיק אין פעל"י"²⁷, אלא כפי שהתנהג אברהם שהתחיל להאיר עי"ז שפירסם אלקות בעולם, ועד שאפילו ב"חרן", "חרון אף של מקום בעולם"²⁸, פועלים "את הנפש אשר עשו בחרן"²⁹, וכמסופר במדרשי רז"ל³⁰ שאברהם אבינו התעסק ופעל גם על ערביים שמשתחוים לאבק שע"ג רגליהם.

ז. ו"מעשה אבות סימן לבנים"³¹:

ידוע הפירוש ב"מעשה אבות סימן לבנים" — שאין זה רק סימן בעלמא, אלא זוהי סלילת-דרך ונתינת-כח מהאבות, "אין קורין אבות אלא לשלשה"³², החל מאברהם אבינו, שעבודתו היתה בקו החסד, ועי"ז סלל את הדרך ונתן כח לכל הדורות שלאחריו, ובלשון הכתוב³³: "אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו גו' לעשות צדקה",

ובפרט בדורנו זה, דרא דעקבתא דמשיחא, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק³⁴ ש"כל עיקר עבודת ה' בעתים הללו בעקבות משיחא (שנפלה סוכת דוד עד בחי' רגלים ועקביים שהיא בחי' עשי') היא עבודת הצדקה (מעשה הצדקה), כמ"ש רז"ל³⁵ אין ישראל נגאלין אלא בצדקה",

כולל גם צדקה רוחנית, וכדברי רבינו הזקן בתניא פרק "לב" בענין

(30) ב"מ פו, ב. פרש"י וירא יח, ד.
 (31) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו.
 רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.
 (32) ברכות טז, ב.
 (33) וירא יח, יט.
 (34) ס"ט (קיד, א).
 (35) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י. וראה "מ"מ, הגהות והערות קצרות" לאגה"ק רס"ד (ריש ע' יו"ד). וש"נ.

(23) ראה ספר הערכים חב"ד ערך אברהם אבינו ס"ד (כרך א ס"ע עא ואילך). וש"נ.
 (24) ע"ז ט, א.
 (25) אריכות הביאור בענין זה — נכללה בשיחה המוגהת הנ"ל.
 (26) כנ"ל הערה 7.
 (27) ראה גם תו"מ חל"ד ע' 56 הערה 231. וש"נ.
 (28) פרש"י סוף פרשתנו.
 (29) לך לך יב, ה.

"ואהבת לרעך כמוך"³⁶, "שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו .. צריך למשכן בחבלי עבותות אהבה .. לקרבן לתורה ועבודת ה'",

וכמשנת"ל³⁷ גם בנוגע לאלו שמזכיר בסיום הפרק, שעליהם אמר דוד המלך "תכלית שנאה גו"³⁸ — שגם אותם צריך לקרב כו', מבלי הבט על מעמדם ומצבם בפועל ובגלוי, ובלשון הכתוב³⁹: "אל תבט אל מראהו .. כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב" (וע"ד שמצינו בנוגע למקושש עצים ש"לשם שמים נתכוין"⁴⁰), וצריך לדון כל אדם לכף זכות⁴¹, ובפרט ע"פ ביאור רבינו הזקן⁴² במארוז⁴³ "אל תדין את חברך עד שתגיע למקומו".

וכמודגש גם בענין ד"גמילות חסד" — כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק⁴⁴ ש"חסד" פירושו "ח"ס דלי"ת, דהיינו לדל ואביון דלית לי' מגרמי' כלום", והיינו, שהתורה מעידה עליו שהוא במעמד ומצב ש"לית לי' מגרמי' כלום", ואעפ"כ צריך לחוס עליו וליתן לו כו'.

ח. וזהו גם מה שפרשת נח קורין לעולם בחודש (או כבקביעות שנה זו, בר"ח) מרחשון:

חודש מרחשון בא לאחרי סיום כללות המועדים, שאז מתחיל סדר העבודה ד"יעקב הלך לדרכו"⁴⁵, לצאת לעולם וכו'.

ולכן קורין אז פרשת נח, שממנה למדים שגם כאשר נמצאים בעולם במעמד ומצב שיש בו "מים רבים", מקיים יהודי את הציווי "בא גו' אל התיבה", ומציל לא רק את עצמו ובני ביתו, אלא גם את כל העולם כולו — ע"י הנהגה בקו החסד, לעשות צדקה ולגמול חסד עם כל אחד מישראל, כנ"ל.

וע"י הנהגה זו מקרבים את הגאולה — נוסף על האמור לעיל (ס"ז) ש"אין ישראל נגאלין אלא בצדקה" — כמארוז⁴⁶ "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה".

ובפרט בעמדנו לאחרי עבודת התשובה בחודש תשרי, והרי ע"י

(36) קדושים יט, יח.	(41) אבות פ"א מ"ו.
(37) שיחת ש"פ בראשית — התועודות	(42) תניא פ"ל.
ב', המשך לשמח"ת — סכ"ט (לעיל ע' 173	(43) אבות פ"ב מ"ד.
ואילך).	(44) ס"י (קטו, ב).
(38) תהלים קלט, כב.	(45) לשון הכתוב — ויצא לב, ב. וראה
(39) שמואל"א טז, ז.	סה"ש תרצ"ו ע' 43. וש"נ.
(40) תוד"ה אפילו — ב"ב קיט, ב (בשם	(46) ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז (מח,
המדרש).	ב).

התשובה "מיד הן נגאלין"⁴⁷, וכדברי רבינו הזקן באגה"ת⁴⁸ בענין "שאנו מברכין בכל תפלת י"ח — תיכף שמבקשים סלח לנו כו' — ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח, והרי ספק ברכות להקל משום חשש ברכה לבטלה, אלא אין כאן שום ספק כלל כו'", ולכן היינו צריכים להיות "נגאלין מיד, כמו שאנו מברכין בא"י גואל ישראל".

* * *

ט. ע"פ האמור לעיל ע"ד החילוק שבין זמן המבול לזמן שלאחרי המבול שאז התחילה ההכנה למ"ת — יש לבאר גם דבר פלא בנוגע להענין ד"עכו"ם ששבת חייב מיתה, שנאמר ויום ולילה לא ישבותו" (כנ"ל ס"ג):

לכאורה נשאלת שאלה פשוטה (וכמדובר כמ"פ שדוקא דברים פשוטים אין מתעכבים עליהם) בנוגע לשבע מצוות בני נח — שנימנו בגמרא⁴⁹, והביאם הרמב"ם בהל' מלכים⁵⁰, וכדאיתא בספרים⁵¹ שסימנם א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' — מדוע לא נכלל הציווי דשבת בין המצוות שנצטווה אדה"ר?

ולכאורה — אדרבה: הציווי דשבת שייך לאדה"ר יותר משאר המצוות שנצטווה עליהם, כמו גזל וכיו"ב, שכיון שנברא יחידי, לא היתה שייכת אצלו המציאות של גזל⁵² וכיו"ב; משא"כ שבת — הרי תיכף כשנברא אדה"ר ביום השישי למעשה בראשית, הנה מיד לאח"ז ה' יום השבת, כך, שהי' מן הראוי שיצטווה על השבת, שענינו הוא "זכר למעשה בראשית"⁵³, כשם ש"ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש"⁵⁴.

ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד שאדה"ר לא נצטווה על השבת, אלא אדרבה: "עכו"ם ששבת חייב מיתה"!!

י. ויובן בהקדם משנת"ל (ס"ה) בנוגע להוראה מענין המבול, שלאחרי שהבטיח הקב"ה "לא אוסיף גו'", אזי העבודה היא באופן שע"י "בא גו' אל התיבה" מציל יהודי את העולם כולו:

(47) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. דבש לפי (להחיד"א) מע' ז אות ד.
 (48) רפי"א (ק, ב). ראה תנחומא ר"פ צו. ויק"ר פ"ב, ז.
 (49) סנהדרין נו, סע"א. פרש"י ר"פ ויקרא.
 (50) רפ"ט. ראה רמב"ן ואתחנן ה, טו. שער
 (51) ראה אגרת הטיול (לאחי המהר"ל) הכולל פי"ז סכ"ט. וש"נ.
 (54) תשא לא, יז. בקונטרס המילואים (ובטיול בפרדס שם).

לכאורה אינו מובן: איזו שייכות יש ליהודי עם כללות העולם — שנמצא במצב ירוד כו' — שע"י עבודתו יציל את העולם כולו? !
והענין בזה⁵⁵ — שזהו החידוש של מתן-תורה, שאז נעשה החיבור של עליונים ותחתונים, שעליונים ירדו למטה ותחתונים יעלו למעלה, תמורת זה שקודם מ"ת היתה ביניהם "גזירה"⁵⁵, מלשון חיתוך ("א" שניט"), כפירוש המגיד⁵⁶. ולכן, לאחר מ"ת, פועלת עבודתו של יהודי בכללות העולם להעלותו ממצבו הירוד כו'.

יא. וזהו גם החילוק שבין אברהם אבינו, שעל ידו היתה רק הכנה למ"ת, למשה רבינו, שעל ידו הי' מתן-תורה עצמו:

אברהם אבינו — אף שביקש רחמים עבור אנשי סדום (דלא כמו נח שלא ביקש רחמים עבור דור המבול), הרי בקשתו היתה רק "אולי יש .. צדיקים בתוך העיר"⁵⁷, וכאשר ביקש ולא מצא⁵⁸, אזי "ואברהם שב למקומו", "נשתתק .. (ו)נסתלק הסניגור"⁵⁹.

ואילו משה רבינו — הנה גם כאשר דובר אודות עושי העגל, הפקיר משה רבינו את עצמו לבקש רחמים עליהם, באמרו: "ואם אין מחני נא מספרך"⁶⁰, היינו, שכל מציאותו תלוי' בהם!
ולכאורה אינו מובן: איזה שייכות יש למשה רבינו עם עושי העגל? !

ואין לומר שזהו מצד ענין הערבות שכל בני ערבים זל"ז — שהרי ענין זה נתחדש רק ע"י הכריתת ברית בערבות מואב⁶¹.

וכמו כן לא הי' שייך הענין ד"מי שיש בידו למחות ולא מיחה"⁶² — שהרי בשעת חטא העגל הי' משה רבינו בהר.

והגע עצמך:

משה רבינו — גם גופו הי' בתכלית הקדושה, שעלה להר, והי' שם במשך ארבעים יום וארבעים לילה במעמד ומצב ש"לחם לא אכל ומים לא שתה"⁶³ — שזהו עילוי שבאין ערוך לגמרי לכל שאר בני,

(55) תנחומא וארא טו. שמור' פי"ב, ג. ועוד.
(56) ראה לקו"א סרס"א. וראה גם לעיל ע' 165. וש"נ.
(57) וירא יח, כד ואילך.
(58) לשון רש"י — שם, לב.
(59) שם, לג ובפרש"י.
(60) תשא לב, לב.
(61) סנהדרין מג, ב ובפרש"י. פרש"י נצבים כט, כח.
(62) שבועות לט, סע"א ואילך. הובא בתניא פ"א.
(63) תשא לד, כח.

עליהם נאמר⁶⁴ "ויתייצבו בתחתית ההר", והוזהרו "פן יהרסו (את מצבם ע"י שתאוותם) אל ה' לראות" (ויקרבו לצד ההר)⁶⁵, ורק "במשוך היובל (סימן סילוק שכינה) המה יעלו בהר"⁶⁶.

ועאכ"כ שאין לו שייכות כלל לאלו שלא זו בלבד שהיו למטה, אלא עוד זאת, שבהיותם למטה עשו את העגל, שזהו חטא הכי חמור, שקשור עם נחש הקדמוני כו'.

אך הענין הוא — שענין זה הוא בהתאם לכללות החידוש של מ"ת, שיהי' חיבור בין עליונים ותחתונים, החל מירידת התורה למטה ביותר, במעמד ומצב ש"למצרים ירדתם .. יצה"ר יש ביניכם"⁶⁷, שזהו ענין של חיבור הפכים, שיכול להיות רק בכח העצמות, שהוא "נמנע הנמנעות"⁶⁸ (וע"ד המבואר⁶⁹ בנוגע לענין התשובה ששייך רק בעוה"ז, מצד התגלות בחי' סוכ"ע); וכשם שמצד נמנע הנמנעות נעשה החיבור דעליונים ותחתונים, כמו"כ נעשה גם החיבור של משה רבינו עם חוטאי העגל, לתקנם ולהעלותם כו'.

יב. וכן הוא גם בנוגע לענין השבת:

בנוגע לשבת מצינו בגמרא⁷⁰ ש"אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה", היינו, ששבת נקראת בשם "מתנה" דוקא — בדוגמת כללות ענין התורה, שנקראת בלשון "מתנה"⁷¹.

וצריך להבין: מהו הטעם שהענין ד"מתנה" שבכללות התורה נתפרש במיוחד בנוגע לשבת, ולא בנוגע לשאר מצוות התורה?

ואין לומר שזהו מצד החומר המיוחד שבשבת, שהרי אמרו חז"ל⁷² "לא תהא יושב ושוקל במצוותי' של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה שבחמורות כו'". ולהעיר גם מדברי רבינו הזקן בתניא⁷³ ש"שבת חמורה ושקולה כע"ז לענין שחיטת מומר לדבר א' .. משא"כ במומר לגילוי עריות, ואפי' הכי פיקוח נפש דוחה שבת ולא גילוי עריות, אלא דגזירת הכתוב הוא", "ולא משום קלות העבירות וחומרן".

(69) ראה לקו"ת פינחס עה, ג. ראה לג, ב ואילך. ובכ"מ.

(70) שבת יו"ד, ב.

(71) ראה ברכות ה, א. ב"ר פ"ו, ה.

שמור"ר פכ"ח, א. ועוד.

(72) נתחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

(73) פכ"ד.

(64) יתרו יט, יז.

(65) שם, כא (ובפרש"י).

(66) שם, יג (ובפרש"י).

(67) שבת פח, סע"ב ואילך.

(68) ראה שו"ת הרשב"א ח"א סתי"ח.

הובא ונת' בס' החקירה להצ"צ לד, ב ואילך.

ובכ"מ.

יג. והביאור בזה:

ענינה של "מתנה" — שאינה באה אלא מצד הנותן בלבד, ולכן נקראת התורה בשם מתנה, כי, כללות הענין דמ"ת אינו מצד הנבראים התחתונים, אלא רק מצד הקב"ה, וכאמור לעיל (סי"א) שכללות הענין דנתינת התורה למטה הוא בכח העצמות, נמנע הנמנעות.

וכן הוא גם בנוגע לענין השבת:

ענינו של שבת הוא — "זכר למעשה בראשית", ש"ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

ולכאורה: כיון שכל מציאות העולם אינה אלא מצד פעולתו של הקב"ה להוות את העולם ע"י דיבורו ית', כמ"ש⁷⁴ "בדבר הוי' שמים נעשו", וכפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה בהתחלת שער היחוד והאמונה, שאותיות הדיבור מעשרה מאמרות צריכים להתלבש בכל הנבראים להחיותם ולקיימם מאין ליש בכל רגע ורגע, גם ביום השבת — הרי ענין השבת, השביתה של הקב"ה מעשרה מאמרות שנבראו בהם שמים וארץ גשמיים, אינו שייך למציאות העולם.

ולהעיר, שמצד מציאות העולם אין מקום כלל לענין השביתה, כמ"ש "לא ישבותו", וכדאיתא במדרש⁷⁵ "יכול יהא יושב ובטל, ת"ל אשר תעשה", ועד שיש דעה ש"ששת ימים תעבוד זו מצות עשה"⁷⁶.

וזהו החידוש ש"אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה" — שענין השבת שלמעלה מציאות העולם, "שבת מקדשא וקיימא"⁷⁷, ניתן לבנ"י באופן של מתנה.

ונמצא, שענין השבת הוא כמו כללות הענין דמ"ת — חיבור עליונים ותחתונים, להמשיך בעולם (תחתונים) בחי' האלקות שלמעלה מהעולם (עליונים), בכח העצמות, כנ"ל.

יד. ועפ"ז יובן מה שלמדו רז"ל מהפסוק "לא ישבותו", ש"עכו"ם ששבת חייב מיתה", שענין השבת שייך לבנ"י דוקא:

המשך השיחה — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א⁷⁸, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 49 ואילך.

(74) תהלים לג, ו. היושע אבן שועב פ' וישב, ובס' מנחה כלולה.

(75) מדרש תהלים קלו, כג. יל"ש שם רמז

(76) וראה לקו"ש ח"י ע' 245 הערה 20. וש"נ.

(77) ביצה יז, א. מתפג.

(78) בשילוב שיחת ש"פ נח תשכ"א.

(76) מכללתא — הובאה בדרשות ר'

טו. ונקודת ההוראה מכל האמור לעיל:

לאחרי מ"ת צריכה להיות העבודה באופן של חיבור הפכים: מחד גיסא — "בא גו' אל התיבה", כיון שבעולם יש "מים רבים", והיינו, שלא להתפעל מהעולם וכו'; ולאידך גיסא — לא להתנתק ולהבדל מהעולם, אלא לפעול בעולם, והיינו, שגם כפי שהעולם הוא במציאותו, יהי' כלי לאלקות — דירה לו ית' בתחתונים⁷⁹.

וע"י מעשינו ועבודתינו באופן האמור, ממשיכים ומגלים בעולם את האור האלקי שלמעלה מהעולם, וכמ"ש⁸⁰ "לא יהי' לך עוד השמש לאור יומם גו' והי' לך הוי' לאור עולם", כפי שיקויים לעתיד לבוא, "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"⁸¹.

* * *

טז. ישנו ביכל חסידות הכולל מאמרי אדמו"ר הזקן (שהשנה היא שנת המאה וחמישים להסתלקות-הילולא שלו) משנת תקס"ב, בכתי"ק אדמו"ר האמצעי, עם הגהות של הצ"צ, ובו יש מאמר שנאמר בשבת פ' נח, ד"ה להבין ענין עיגולים ויושר⁸².

מאמר ד"ה להבין ענין עיגולים ויושר.

* * *

יז. המשך הביאור בהסיפור אודות רבינו הזקן והגאון ר' יוסף כלבו — נכלל בשיחת יום שמח"ת ס"ג ואילך⁸³.

* * *

יח. דובר⁸⁴ לעיל (במאמר⁸⁵) בפירוש הכתוב⁸⁶ "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפ"ך ובלבבך לעשותו", שהתכלית ד"בפ"ך ובלבבך" היא — "לעשותו", והיינו, שאינם ג' קוים מחולקים לגמרי: עבודה בכח הדיבור (בפ"ך), עבודה בכח המחשבה והרגש הלב (בלבבך), ועבודה

(79) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
(80) ישעי' ס, יט.
(81) תמיד בסופה.
(82) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ב
(83) ע' מו ואילך.
(84) לעיל ע' 124 ואילך.

(84) בשיחה זו נעתקו כמה מ"מ והגהות שהוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א על רשימת תמצית השיחה ע"מ לחזור עלי' במסגרת לימוד התניא על גלי הרדיו (כדלקמן סכ"ג). — המו"ל.
(85) בחלק שלא הגיע לידינו לע"ע.
(86) נצבים ל, יד.

במעשה בפועל (לעשותו), אלא — כפשטות לשון הכתוב — ש"לעשותו" הוא התכלית ד"בפיך ובלבבך".

יש לומר, שזהו גם מ"ש רבינו הזקן בדף-השער דספר התניא: "מיוסד על פסוק כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו" (כידוע מכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸⁷, שגם "דף-השער" של ספר התניא, עד התיבות "בעזה"י", כתבו רבינו הזקן בעצמו) — כי, ספר התניא הוא ספר של הוראה לכאו"א מישראל כיצד להתנהג בכל עניניו, ולכן, מיד ב"דף השער" מורה רבינו הזקן מהי תכלית כל העבודה — "לעשותו", וכמאמר⁸⁸ "היום לעשותם".

ובזה גופא יש שני ענינים (בכללות): (א) כפשוטו — מעשה בפועל, (ב) עשי' מלשון כפי', כמו "מעשין על הצדקה"⁸⁹, והו"ע האתכפיא דנפש הבהמית.

ואף שלפי ב' הפירושים מדובר אודות ענין תחתון, שהרי מתעסקים עם ענינים של מעשה בפועל או עם נפש הבהמית, ואין זה מגיע למעלת העבודה דמחשבה והדיבור ולעבודת נפש האלקית מצד עצמה, מ"מ, התכלית היא "לעשותו", כיון שהכוונה היא — דירה בתחתונים⁷⁹ דוקא.

יט. מעלת הענין ד"לעשותו" מבאר רבינו הזקן מתחילת ספר התניא, אבל בעיקר מתחיל לבאר זאת בפרק ל"ה⁹⁰, שהתחלתו: "והנה לתוספת ביאור תיבת לעשותו".

ובביאור מעלת המעשה, מביא רבינו הזקן "לשון הינוקא [בזהר פ' בלק⁹¹] על פסוק⁹² החכם עיניו בראשו", בענין "ושמן על ראשך אל יחסר"⁹³, "דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא, ואינון עובדאן טבאן, וע"ד החכם עיניו בראשו", ומבאר, ש"המשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחז בפתילה בלי שמן, וכך אין השכינה שורה על גוף האדם, שנמשל לפתילה, אלא ע"י מעשים טובים דוקא, ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלקה ממעל להיות היא כשמן לפתילה וכו'".

וע"פ הידוע⁹⁴ גודל הדיוק בספר התניא, אפילו בנוגע לאותיות, ועאכו"כ בנוגע לתיבות — יש לבאר הטעם שרבינו הזקן כתב שזהו

(87) ראה גם תר"מ חל"ה ע' 296. וש"נ.
 (88) ס"פ ואתחנן. וראה גם תניא פי"ז.
 (89) ראה ב"י לטויו"ד סרמ"ח. לקו"ת
 בחוקותי מח, א. ובכ"מ.
 (90) ראה גם לקמן סכ"ג.
 (91) ח"ג קפז, א.
 (92) קהלת ב, יד.
 (93) שם ט, ח.
 (94) ראה תו"מ — רשימת היומן ע' רלו.
 וש"נ.

"לשון הינוקא", דלכאורה, מספיק שיאמר שזהו "לשון הזהר בפ' בלק", ולשם מה צריך להוסיף שזהו "לשון הינוקא"?

ואין לומר שזהו בכדי לומר דבר בשם אומרו⁹⁵ — דא"כ הי' צריך לפרש יותר, שהי' זה בנו של רב המנונא סבא⁹⁶ (ולא הכינוי "ינוקא" בלבד, שממנו לא יודעים מי הוא, שהרי יש עוד "ינוקי" שנזכרו בזהר). ועוד — בריבוי מקומות בתניא מביא רבינו הזקן לשונות מזוהר, ואינו כותב מיהו בעל המאמר, ר' שמעון וכיו"ב, ולמה כאן, כשמביא מאמר הזהר, מדגיש שאמר זאת ה"ינוקא"?

ועכצ"ל, שתיבת "ינוקא" מוסיפה ביאור בהבנת הענין עצמו.

כ. ובהקדם המבואר בזוהר וחסידות⁹⁷ וגם — בקיצור — בהקדמה לתניא, שכל עניני התורה שאמרו תנאים ואמוראים, היו לפי שרש נשמתם. וכמו ב"ש וב"ה, שב"ש מחמירים לפי שרש נשמתם מבחי' הגבורה, וב"ה מקילים לפי שרש נשמתם מבחי' החסד⁹⁸, ועד"ז בשאר תנאים ואמוראים, שעניני התורה שאמרו הם לפי שרש נשמתם. וזהו גם פירוש המאמר⁹⁹ "ותן זלקנו בתורתך", שלכל אחד מישראל יש חלק בתורה שמתאים לפי שרש נשמתו.

ועפ"ז מובן מה שמצינו מבואר¹⁰⁰ אודות הקשר והשייכות של שם בעל המאמר לתוכן מאמרו — כי, ענין השם מורה על מהות הדבר שנקרא בשם זה, כידוע¹⁰¹ בפירוש מ"ש¹⁰² "כל אשר יקרא לו האדם נפש חי' הוא שמו", וכן הוא בשם האדם, שמורה על ציור שרש הנשמה כו'. וכיון שציור שרש נשמתו מתבטא בתוכן מאמרו, שהמאמר הוא לפי שרש נשמתו, נמצא, שהמאמר קשור גם עם שמו של בעל המאמר.

וככל הענינים דפנימיות התורה שמרומזים גם בנגלה דתורה — הנה גם בענין זה איתא בסדר הדורות ובמפרשים¹⁰³ בכמה תנאים ואמוראים שנקראו על שם שמועתם.

— הסדר דסיבה ומסובב הוא להיפך: שמועתם היא כפי שמותיהם,

- (95) ראה אבות פ"ו מ"ו (בסופו). וראה גם לקו"ש חל"ו ע' 180 ואילך. וש"נ.
 (96) ראה זהר שם קפו, א.
 (97) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ וישלח כ, ב. ובכ"מ.
 (98) ראה זח"ג רמה, א. תניא אגה"ק סיי"ג. ובכ"מ.
 (99) אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש חי"ג ע' 118 ואילך. וש"נ.
 (100) לדוגמא: המשך וככה תרל"ז פ"פ.
 (101) ראה רמב"ן ובחיי עה"פ. וראה גם בהנסמן בלקר"ש חט"ו ע' 13, חל"ה ע' 2.
 (102) בראשית ב, יט.
 (103) ראה סדר הדורות מע' אבא יוסי התורם ומע' ר"א חסמא (וכן בסוף הקדמתו). מהר"ץ חיות לנזיר יג, א.

וכנ"ל שמצד זה שציור נשמתם הוא באופן מסויים, לכן אמרו שמועה זו; אלא, כיון שידיעתנו היא מן המאוחר אל המוקדם, רואים אנו תחילה את המאמר, ומזה מבינים אנו שנשמה זו שייכת למאמר זה, וזהו מ"ש בסדה"ד שנקראו על שם שמועתם.

ועפ"ז מובן שמאמר הנ"ל של ה"ינוקא" קשור עם היותו "ינוקא", שלכן אמר מאמר זה. ומזה שרבינו הזקן מדגיש כאן התואר "ינוקא", ולא בנו של רב המנונא, מובן, שהענין שנתבאר במאמר זה קשור (לא עם היותו בנו של רב המנונא, שהי' ניצוץ מנשמת משה רבינו¹⁰⁴, אלא) עם היותו "ינוקא" דוקא, כדלקמן.

כא. ויש לבאר תחילה מה שמצינו בזהר בנוגע לדורו של רשב"י — שאודותיו אמר רשב"י "לא יהא דרא כדרא דא עד זמנא דייתי מלכא משיחא"¹⁰⁵ — שהחידוש הוא ש"אפילו ינוקי .. זכו לחכמתא עלאה"¹⁰⁶, שלמדו וגילו פנימיות התורה.

ולכאורה אינו מובן: כמה גדולים לא גילו פנימיות התורה, וכידוע שכמה תנאים ואמוראים לא עסקו בפנימיות התורה, ודוקא "ינוקי" למדו וגילו פנימיות התורה?

ויובן ע"פ המשל הידוע של רבינו הזקן¹⁰⁷, משחיקת האבן טובה שבכתר המלך בשביל רפואת בנו החולה דוקא, והיינו, שהפצת המעיינות היא בשביל ה"חוצה", והיינו, שה"חוצה" מעורר וממשיך ("רופט אַרויס") את הצורך בהפצת המעיינות.

וזהו גם תוכן הענין ש"ינוקי" למדו וגילו פנימיות התורה — שדוקא ילדים, מצד קטנות המדריגה כו', היו זקוקים לפנימיות התורה. וכמו"כ בדרא דעקבתא משיחא, שזהו דורנו זה, סוף הגלות — כדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שתיכף תבוא אתחלתא דגאולה והגאולה בשלימותה:

איתא בזהר בפרשתנו¹⁰⁸ על הפסוק¹⁰⁹ "בשנת שש מאות שנה לחיי נח גו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה וארוכות השמים נפתחו", "ובשית מאה שנין לשתיאתא יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא וכו'", וממשיך

(107) אג"ק אדמו"ר מהור"י"צ ח"ג ע' שכו ואילך. ועוד.

(108) ח"א ק"ז, א. וראה גם לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. וש"נ.

(109) פרשתנו ז, יא.

(104) ראה רמ"ז — הובא בנצו"ז לזהר שבהערה 96. סדה"ד מע' רב המנונא סבא.

(105) זהר ח"ב קמז, א. ח"ג נח, א.

(106) זח"א צב, סע"ב. וראה גם תו"מ חל"ג ע' 410. וש"נ.

שם¹¹⁰: "כד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו".

והענין בזה — שככל שנמצאים "חוצה" יותר, גדול יותר הצורך בענין המעיינות. ועד"ז בנוגע לכללות הדורות, שדוקא בדור האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא, שהוא בבחי' "ינוקא" לגבי הדורות הקודמים, צריך להיות הענין דהפצת המעיינות יותר מאשר בדורות הקודמים — הכנה ועבודה מעין השכר. ולכן השתדלו רבותינו נשיאינו והשקיעו ריבוי כחות על הפצת המעיינות באופן שיגיעו גם "חוצה", כולל גם בנוגע ל"רביא דעלמא", שגם הם יתעסקו בפנימיות התורה.

כב. ועפ"ז יש לבאר שייכותו של ה"ינוקא" דוקא למאמר שמבאר המעלה ד"לעשותו":

הענין ד"לעשותו" הוא הירידה לבחי' קטנות כו' — דירה בתחתונים דוקא. ולכן, ביאור ענין זה נרגש לא אצל רבי יצחק ור' יהודה ושאר החברייא של רשב"י, אלא אצל ה"ינוקא" דוקא, שמורה על בחי' הקטנות כו'.

ועוד ענין בזה:

בנוגע להצורך בענין ד"לעשותו" מצד הכוונה דדירה בתחתונים — יכולים לשאול: הן אמת שמצד הכוונה דדירה בתחתונים לא מספיקה עבודת הנשמה מצד עצמה, אלא יש צורך להתעסק גם בדברים תחתונים, אבל עדיין אינו מובן: מדוע לא מספיק המיצר של הגוף ונה"ב שמעלימים ומסתירים על הנשמה, שההתגברות על מיצר זה תחשב לדירה בתחתונים, ומדוע צריכים הענין ד"לעשותו" דוקא?

בשלמא בנוגע לנשמות הגבוהות, שאצלם המיצר של הגוף ונה"ב אינו גדול כ"כ — יש צורך בהענין ד"לעשותו"; אבל אלו שהם בבחי' "ינוקא", שאצלם המיצר של הגוף ונה"ב הוא ביותר, ובלשון רבינו הזקן בתניא¹¹¹ ש"נתחזק יותר בהמשך הזמן שנשתמש בו הרבה באכילה ושתי' ושאר עניני עוה"ז" — מדוע לא מספיק המיצר כשלעצמו, אלא יש צורך גם בהענין ד"לעשותו"?

ועל זה מביא רבינו הזקן מאמר הינוקא "דהא נהורא דבראשו אצטריך למשחא, ואינון עובדאן טבאן" — שלא מספיק בחי' התחתון שבאדם עצמו, גופו ונפשו הבהמית, אלא זקוקים גם לבחי' התחתון

שמחוץ הימנו, שזהו ענין מעשה המצוות שנתלכשו בדברים גשמיים שבעוה"ז, שע"ז מבררים ומזככים את גשמיות העולם ומעלים אותו לקדושה.

כלומר: אין להסתפק בירידה למטה, אלא יש צורך בירידה למטה מטה, כיון שתכלית הכוונה היא להעלות גם את המטה והתחתון ביותר, וכידוע המשל ש"כשצריכים להגבי' איזה דבר מן הארץ ע"י כלי ההגבהה הנקרא ליווע"ר, צריכים לאחוז בחלקים התחתונים שבו דוקא, כמו בהגבהת כותלי בית, שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא, ואז ממילא יוגבהו גם העליונים הימנו"¹¹².

ועד"ז בנוגע להפצת המעיינות חוצה — שקשור עם הענין דינוקא (כנ"ל סכ"א) — שאין להסתפק בהפצת המעיינות חוצה סתם, אלא יש צורך להפיץ המעיינות בחוצה היותר תחתון, ובלשון רבינו הזקן¹¹³ בענין דירה בתחתונים: "שאינן תחתון למטה ממנו".

וזהו שע"י הפצת המעיינות חוצה קא אתי מר דא מלכא משיחא¹¹⁴, כי, ע"י עבודת הבירורים בבירור החוצה היותר תחתון, נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, ואז זוכים לגילויים דלעתיד לבוא — בקרוב ממש, בעגלא דידן.

* * *

כג. המדובר לעיל בענין המעלה ד"לעשותו" כפי שנתבאר בתניא פרק ל"ה, קשור גם עם לימוד התניא על גלי הרדיו¹¹⁵, שעומדים עתה בפרק ל"ה.

ולהעיר, שבלימוד התניא על גלי הרדיו מתבטא כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה, שהרי לימוד התניא הוא באופן שקול הלימוד מתפשט ומגיע בכל העולם כולו, ללא הגבלה כלל, כיון שאין שום דבר שמפסיק את גלי הקול, כידוע בספרי הטבעיים. ובסגנון דף-השער דספר התניא: "בפיך .. לעשותו", היינו, שהדיבור ("בפיך") נמשך עד למטה מטה, בכל קצוי תבל.

וזהו גם הכוונה בהפיזור של בני" בכל העולם כולו, כמארז"ל¹¹⁶ "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיזרן לבין האומות", "אחד מכם גולה

(112) תו"א בראשית ד, רע"א.

(113) תניא רפ"ו.

ראה גם תו"מ חל"ו ע' 162 ואילך.

וש"נ.

(114) אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו.

(115) פסחים פז, ב.

(116) ובכ"מ).

לברבריא ואחד מכם גולה לסמטריא" ¹¹⁷ — אף שלכאורה מוטב שיהיו מכונסים כולם במקום אחד, וכמארז"ל ¹¹⁸ "כינוס לצדיקים (ו"עמך כולם צדיקים" ¹¹⁹) הנאה להן והנאה לעולם" — כיון שדוקא עי"ז יוכלו לפעול בכל העולם כולו.

כד. וענין זה שייך במיוחד לימים אלו, בעמדנו לאחרי תקופת המועדים שאז מתאספים כולם יחד, ואח"כ מתכוננים לחזור כל אחד למקומו ("ניט אום שבת גערעדט"), בכל קצוי תבל:

מחד גיסא — הרי זו ירידה למעמד ומצב של פירוד, בחיצוניות עכ"פ,

— ועד כדי כך, שהקב"ה אומר "קשה עלי פרידתכם" ¹²⁰ [וכמשנ"ת כמ"פ ¹²¹ דיוק הלשון "פרידתכם", ולא "פרידתנו"], ולכן מבקש "עשו לי סעודה קטנה .. פר אחד איל אחד" ¹²⁰, שזהו תוכן היו"ט דשמיני-עצרת —

אבל לאידך גיסא — הנה דוקא ע"י ירידה זו נעשית עלי' גדולה יותר (בדוגמת כללות ענין ירידת הנשמה בגוף, שדוקא עי"ז נעשית עלי' גדולה יותר), כיון שע"י פירוד זה ניתוסף עוד יותר בהקירוב של בני"ש שבכל קצוי תבל לאביהם שבשמים, ע"י הפעולות דהפצת התורה והמצוות והמעיינות חוצה.

כה. ועל זה אמרו רז"ל ¹²² "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה שמתוך כך זוכרהו":

כיון שבחיצוניות עכ"פ יש כאן ענין של פרידה ופירוד, יש צורך לחזק את האחדות והזכרון שבין איש לרעהו, ע"י "דבר הלכה".

ויש להוסיף בהדיוק ד"דבר הלכה" — שבתורה גופא נעשה ענין האחדות ע"י "דבר הלכה" דוקא:

ובהקדמה — שגם בפשטות המארז"ל "אל יפטר כו"י הכוונה היא ל"דבר הלכה" דוקא, כמובן מדרשת רז"ל ¹²³ על הפסוק ¹²⁴ "אל תרגזו

(117) שהש"ר פ"ב, ח (ב). ועוד.
 (118) סנהדרין עא, סע"ב (במשנה).
 (119) ישע"י ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.
 (120) פרש"י אמור כג, לו. פינחס כט, לה-לו.
 (121) ראה ת"מ חל"ו ע' 144. וש"נ.
 (122) ברכות לא, א. וש"נ. וראה גם ת"מ שם ע' 145. וש"נ.
 (123) תענית י"ד, ב. ב"ר פצ"ד, ב חלק.
 (124) (בסופו). וראה לקו"ש חל"ה ע' 198 ואילך. (124) ויגש מה, כד.

בדרך", שבעת ההליכה בדרך אין לעסוק בלימוד לעיונא (שלא יתעה בדרך), ולכן, כאשר נפטר אדם מחבירו קודם שיוצא לדרך, עליו להפטר מתוך דבר הלכה, הלכה פסוקה, שאין בה פלפול ושקו"ט.

זוהי גם המעלה ד"דבר הלכה" שבה מודגש יותר ענין האחדות — כי, בענינים שיש בהם פלפול ושקו"ט יש חילוקי דעות כו', ודוקא ב"דבר הלכה", הלכה פסוקה, הכל שוים.

וע"ד המסופר במסכת ר"ה¹²⁵ אודות רבי יהושע ש"נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות בחשבוננו, עמד רבן גמליאל ונשקו על ראשו וכו'", אף שבתחילה נחלק עליו, כי, לאחרי שנפסקה הלכה אין מקום לחילוקי דעות.

פו. ויש להוסיף ולבאר גם דברי הגמרא בהמשך המאמר "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה":

"כי הא דרב כהנא אלוי' לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי צניתא דבבל, כי מטא להתם אמר לי', מר, ודאי דאמרי אינשי הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא, אמר לי', אדכרתן מילתא דרבי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב¹²⁶ בארץ אשר לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם, וכי מאחר דלא עבר, היאך ישב, אלא לומר לך כל ארץ שגזר עלי' אדם הראשון לישוב נתישבה, וכל ארץ שלא גזר עלי' אדם הראשון לישוב לא נתישבה".

ולכאורה אינו מובן — כפי שהקשו במפרשים — היכן הוא ה"דבר הלכה" שבדברי אמוראים הנ"ל, שעל זה אומרת הגמרא בהמשך המאמר "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה" — "כי הא דרב כהנא כו"?!

כז. ובהגהות יעב"ץ¹²⁷ כתב ליישב "מה ענין דבר הלכה בזה", וז"ל:

"הני צנייתא נמי קשין הן כציני הר הברזל (ששינינו בסוכה¹²⁸ גבי לולב: "ציני הר הברזל (ציני דקלים, לולבין שלהן) כשירות"), וס"ד דרב כהנא דלא חזו למצוה, לפי שכבר נזדקנו מאד ולפיכך הוקשו, ואהדר לי' ר"ש דלא היא, אינן זקנים כל כך, הלכך כשרין הן".

אבל לכאורה אין תירוצו מחוור כ"כ, כי, כדי לברר אם הלולבים

(127) לברכות שם.

(125) כה, א (במשנה).

(128) כט, ב. לב, סע"א (ובפרש"י).

(126) ירמ"י ב, ו.

שבמקום זה "לא חזו למצוה, לפי שכבר נודקנו מאד", או "אינן זקנים כל כך, הלכך כשרין הן", אין צורך בשקו"ט הנ"ל; יכולים לקצוץ לולב ולבחון אם יש בו שיעור יבישות הפוסל, ככל פרטי הדינים שבזה¹²⁹.

כח. ויש לומר הביאור בזה באופן אחר:

ובהקדם דברי רבינו הזקן בתניא¹³⁰ בנוגע לקיום המצוות "בדבר שהי' תחלה תחת ממשלת קליפת נוגה ומקבל חיותה ממנה, שהם כל הדברים הטהורים ומותרים שנעשית בהם המצוה", ומביא דוגמא מ"אתרוג שאינו ערלה", ועד"ז בנוגע ללולב, ש"לולב .. של אשרה .. פסול"¹³¹.

והנה, בנוגע ללולב של אשרה כתב הרמב"ם¹³²: "לולב .. מאשרה הנעבדת, אע"פ שבטלו האשרה מלעבדה .. הרי זה פסול .. של עכו"ם לא יטול לכתחילה, ואם נטל יצא". וכתבו המפרשים¹³³ בביאור שיטת הרמב"ם, שאשרה שנטעה מתחילתה לשם ע"ז, אפילו לאחרי שנתבטלה מלעבדה, הרי זה פסול, אבל אם לא נטעה מתחילתה לשם ע"ז, ורק לאחרי שנטעה נעבדה, הנה אם נתבטלה מלעבדה (בע"ז של גוי שמועיל לה ביטול, משא"כ בע"ז של ישראל שאין לה ביטול), ונטל אחר שנתבטלה, יצא (אבל לפי פס"ד רבינו הזקן¹³⁴ אין נפק"מ — שלכתחילה מאיס לגבוה אפילו אם נעבדה לאחרי שנטעה ונתבטלה, ובדיעבד יצא י"ח גם אם נטעה מתחילתה לשם ע"ז*).

ועפ"ז יש לבאר ה"דבר הלכה" שבדברי האמוראים הנ"ל — שכיון ש"הני צניתא דבבל איתנהו מאדם הראשון ועד השתא", ברור הדבר שלא ניטעו מלכתחילה לשם ע"ז, שהרי כל הענין של ע"ז נתחדש רק בדור אנוש¹³⁵, כמ"ש¹³⁶ "אז הוחל (לשון חוליץ) לקרוא (את שמות האדם ואת שמות העצבים) בשם ה'" (לעשותן אלילים ולקרותן אלקות), וא"כ, אלו

(* תיווך פס"ד אדה"ז (המג"א) והרמב"ם, והפי' ע"פ דא"ח בהנ"ל — אכ"מ. והנקודות: יש בנדו"ד כמה גדרים: מה"ת ודרבנן, העיקר ומה שניתוסף לאח"ז, יום א' ולאח"ז, לכתחילה ובדיעבד, מאיס אפילו מדרבנן — האם נעשה לא הדר מה"ת. ועוד.)

(129) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתרמ"ה	(133) כסף משנה שם. ועייג"כ תויו"ט סט"ז. וש"נ.
(130) רפ"ז.	(134) שם סתרמ"ט סי"ב (ממג"א שם).
(131) סוכה שם.	(135) ראה רמב"ם ריש הל' ע"ז.
(132) הל' לולב רפ"ח.	(136) בראשית ד, כו (ובפרש"י).

ש"איתנהו מאדם הראשון" (קודם דור אנוש), בודאי לא ניטעו לשם ע"ז. וכיון שכן, הרי אפילו אם נעבדו לע"ז, יועיל ביטול הע"ז, ואם נטל הלולב, יצא¹³⁷.

כט. וביאור הענין ע"פ דא"ח¹³⁸:

לולב — קאי על הסוג דבנ"י שעיקר ענינם הוא לימוד התורה¹³⁹. והנה, אף שבנוגע ללימוד התורה אמרו רז"ל¹⁴⁰ "אין דברי תורה מקבלין טומאה, שנאמר¹⁴¹ הלא כה דברי כאש, מה אש אינו מקבל טומאה, אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה", מ"מ, בנוגע להאדם הלומד אמרו רז"ל¹⁴² "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו כו", שלכן יש צורך בזהירות שלא יהי' במעמד ומצב ד"לא זכה" ח"ו.

ובפרטיות יותר — יש צורך ליזהר שלימוד התורה לא יהי' מצד בחי' אחוריים שבתורה, שמזה בא ענין השכחה¹⁴³,

וזהו גם הרמז בכך ש"אמר לי' אדכרתן מילתא כו" — דלכאורה, לשם מה מספרת הגמרא שרב אשי אמר לרב כהנא שהזכיר לו דבר שנשכח ממנו, הרי אפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"¹⁴⁴, ולמה צריך להזכיר ענין בלתי-רצוי (שכחה) בנוגע לאמורא? — שבזה מודגש הצורך בגודל הזהירות מענין השכחה¹⁴⁵,

ועוד זאת, שמצד בחי' אחוריים דתורה יכול לבוא גם לידי ישות וגאווה, שזהו ענין של ע"ז¹⁴⁶.

אמנם, כאשר "הני צניתא דכבל איתנהו מאדם הראשון", היינו, שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב ד"על נהרות כבל שם ישבנו גם בכינו"ן¹⁴⁷, בגלות, הנה לימוד התורה (לולב, "צניתא") הוא באופן שקשור בגלוי עם בחי' החכמה שבנפש (אדה"ר¹⁴⁸), שענינה ביטול¹⁴⁹ — אזי אין מקום לחשוש מענין של ישות וגאווה (ע"ז).

ועוד זאת בפעולת אדה"ר — ש"כל ארץ שגזר עלי' אדם הראשון

(137) ראה גם שו"ת חת"ס חיו"ד סרל"ה.

(138) ראה גם "רשימות" חוברת כד.

(139) ראה ויק"ר פ"ל, יב.

(140) ברכות כב, א.

(141) ירמי' כג, כט.

(142) יומא עב, ב.

(143) ראה תניא קו"א קסא, א.

(144) ב"ב כג, א.

(145) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ה"ד ואילך. וש"נ.

(146) ראה סוטה ד, ב ואילך. תניא ספכ"ב.

(147) תהלים קלז, א.

(148) ראה תו"א בראשית ד, ד. יתרו עג,

א. ובכ"מ.

(149) ראה תניא פל"ה בהגהה.

לישוב נתישבה, וכל ארץ שלא גזר עלי' אדם הראשון לישוב לא נתישבה":

גם אם אין זה באופן ש"איתנהו מאדם הראשון", היינו, שבחי' החכמה שבנפש אינה מאירה בגילוי, ואז אפשר להיות ענין של ישות וגאווה, ע"ז* — יש נתינת כח מהגזירה דאדה"ר לביטול הע"ז (ש"הגוי אשר בקרבך"¹⁵⁰ הוא עצמו יבטל את הרע), ולפעול ענין של ישוב — דירה לו ית' בתחתונים, ובאופן שסוכ"ס יהי' שם לולב כשר, שמורה על ענין הנצחון, "אינון נצוחי"א"¹⁵¹.

(* ובכל אופן — נוטעו לאשרה הגוי שבישראל, כמוכן ופשוט. אלא שבניטע מאדה"ר (חכמה שבנפשו בגילוי) אי אפשר שאפילו הגוי יטעו לאשרה, כמפורש בתניא. וק"ל. ואל תבט אל מראהו כו'.

